

**Cultuurhistorische
verkenning
Hunthum | Sluys Nae**

Definitief

Cultuurhistorische verkenning Hunthum | Sluys Nae

Definitief

Opdrachtgever:

Dhr. G. Van der Kroon
Broekdijk Oost 12
3621 LN Breukelen
gvdkroon@inter.nl

Opdrachtnemer:

Eelerwoude
Achterstraat 11
4101 BB Culemborg
Tel: 0345-727000
Fax: 0345-727010
e-mail: info@eelerwoude.nl
www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: 6933
Datum: 16-09-2014
Projectleider: N. Manschot
Opgesteld: J. van der Vet en N. Manschot

INHOUD

1 INLEIDING	7
2 TYPOLOGIE BUITENPLAATS	11
3 ONTWIKKELINGSGESCHIEDENIS	15
4 HISTORISCH-RUIMTELIJKE ANALYSE	27
BRONNEN	33

Aanduiding onderzoeksgebied op luchtfoto

1

INLEIDING

1.1 Opgave onderzoeksgebied

De opdrachtgever is voornemens de voormalige buitenplaats Hunthum (of Sluys Nae) in Nieuwersluis te kopen en te herontwikkelen. De voormalige buitenplaats ligt aan het Zandpad, aan de oostzijde van de Vecht. Het landhuis van de buitenplaats is in de 19^e eeuw verdwenen en de opdrachtgever overweegt een nieuw landhuis bouwen op de buitenplaats.

Om inzicht te krijgen in de bestaande cultuurhistorische waarden is onderzoek vereist. De opdrachtgever heeft Eelerwoude opdracht gegeven voor het uitvoeren van een cultuurhistorische verkenning. De verkenning dient ter ondersteuning bij het bepalen van de nieuwe locatie van het landhuis en wordt als bijlage gevoegd bij het principeverzoek.

Omschrijving en situering onderzoeksgebied

Voormalige buitenplaats Hunthum (Sluys Nae) ligt ten zuiden van het dorp Nieuwersluis, ten oosten van de Vecht aan het Zandpad nr. 18. De begrenzing van het huidige terrein, voormalige buitenplaats, is ongeveer 6 hectare groot. Het zuidelijk gelegen deel behoorde oorspronkelijk ook tot de buitenplaats. Buitenplaats Hunthum heeft een rijke geschiedenis die teruggaat tot in de 17^e eeuw. Verschillende eigenaren hebben door de tijd heen hun stempel gedrukt op de verschijningsvorm van de hofstede en buitenplaats. De buitenplaats is gesticht door P. Hunthum en kreeg later de naam Sluys Nae. Deze naam prijkt nog op de gevel van het woonhuis (bouwjaar 1957) in het plangebied. Het plangebied van de voormalige buitenplaats is aangemerkt als onderdeel van de buitenplaatsbiotoop langs de Vecht door de provincie Utrecht.

Eigendom

De buitenplaats staat momenteel te koop en is niet openbaar toegankelijk.

1.2 Wat is een cultuurhistorische verkenning (CHV)

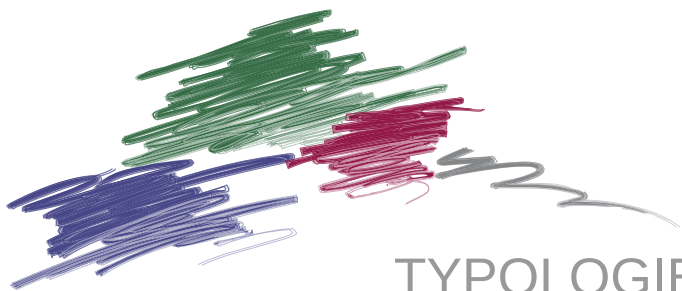
De opdrachtgever wil graag goed zorgen voor het erfgoed van de historische (voormalige) buitenplaats. In de toekomstplannen wil de opdrachtgever streven naar het beter zichtbaar maken van de historische karakteristiek van de buitenplaats. Om dit te kunnen realiseren is kennis van de historie van de buitenplaats nodig. Cultuurhistorisch onderzoek is maatwerk

en redelijk vormvrij. Eelerwoude hanteert daarom bij cultuurhistorisch onderzoek de richtlijnen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Hierbij wordt zowel aandacht besteed aan een wetenschappelijke als een publieksgeoriënteerde invalshoek.

In deze rapportage is een cultuurhistorische verkenning (CHV) opgenomen in het kader van de toekomstige ontwikkelingen op buitenplaats Hunthum. De verkenning heeft als doel om in te schatten welke fysieke cultuurhistorische waarden er in het gebied zijn en biedt inspiratie voor de ontwerpplannen. Dit onderzoek is niet primair gericht op het formuleren van aanbevelingen voor behoud, maar onderzoekt ruimte voor veranderingen die recht doen aan het bestaande karakter van de (voormalige) buitenplaats Hunthum.

In een CHV worden de cultuurhistorische waarden van een gebied benoemd, geanalyseerd en waar het kan gewaardeerd. Een CHV is een instrument om cultuurhistorisch erfgoed integraal mee te nemen in gebiedsontwikkelingen. Het is een middel om een brug te slaan tussen de historie en de toekomst, tussen de cultuurhistorische waarden en de opgave tot herbestemming of vernieuwing.

Daartoe worden per gebouw of gebied de karakteristieken, onderliggende structuren, eigenschappen en sprekende details opgespoord en vervolgens met foto's, tekeningen, kaarten en tekst helder in beeld gebracht.

2

TYPOLOGIE BUITENPLAATS

Wat is een buitenplaats?

Een buitenplaats is een monumentaal huis, vaak met bijgebouwen, dat een harmonieus en onlosmakelijk geheel vormt met een omliggende tuin of park. In heel Nederland maar vooral in het midden en westelijk deel van ons land bouwden gefortuneerde stedelingen hun buitenplaatsen tussen 1600 en 1900 in het omringende landelijk buitengebied en konden zo in de zomer ontkomen aan de ongezonde (epidemieën) en de door vervuilde grachten stinkende stad.

Op buitenplaatsen recreëerde men vooral. In deze zelf gecreëerde buitenoases verstond men de kunst van het genieten en hield men zich bezig met literatuur, poëzie, muziek, planten en bloemen, tuinarchitectuur en beeldende kunst. Bij dit alles spelen in de Randstad de 17de- en 18de-eeuwse Amsterdamse regenten en kooplieden een toonaangevende rol.

Ontwikkeling buitenplaatsen langs de Vecht

De ontwikkeling van de vele buitenplaatsen langs de Vecht is landschappelijk bepaald. De stroomruggen van de Vecht bestaan uit zand en klei en liggen hoger dan de omgeving. Daardoor zijn de stroomruggen zeer geschikt voor het vestigen van boerderijen en landhuizen. De Vecht functioneerde ook als vaarroute, wegen waren in de 17^e eeuw niet altijd goed begaanbaar. De meeste buitenplaatsen aan de Vecht bevinden zich in het zuidelijk deel, tussen Maarssen en Vreeland. Dit deel wordt ook wel de Herenvecht genoemd. Voormalige buitenplaats Hunthum ligt aan de Herenvecht.

Opvallend is verder dat er sprake is van clustering van familieleden en/of geloofsgenoten. Lijsten van eigenaren tonen aan dat leden van dezelfde familie rond dezelfde periode in de buurt van elkaar een buitenplaats betrokken.¹

Beeldmerk De Vechtse Buitenplaats (met als doel het versterken of behouden van de karakteristiek) Nadruk ligt op de 17de en 18de-eeuwse buitenplaatsen op de smalle stroomruggen van de Vecht, veelal in Hollands classicistische stijl met compacte parken in formele stijl, die later vaak zijn getransformeerd in een landschappelijke aanleg.

¹ <http://www.vensteropdevecht.nl/historie/130.html>

- Typerend is het halfopen landschap met een afwisseling van besloten buitenplaatsen, open weilanden met boerderijen, en historische dorpskernen;
- Kenmerkend zijn het onbelemmerde zicht tussen jaagpad en de rivier en de doorzichten tussen en achter de buitenplaatsen naar het open weiland;
- Karakteristiek is de oriëntatie van de hoofdhuizen met hun koepelkamers op de rivier en bij latere buitenplaatsen op de dijkweg, die langs de Vecht-Angstel nog grotendeels het dwarsprofiel uit omstreeks 1811 (Route Impériale 2) heeft behouden;
- Bijzonder zijn hier de nog aanwezige sporen van de vele verdwenen buitenplaatsen;
- De theekoepel aan de rivier en het smeedijzeren toegangshek tussen bakstenen pijlers aan de weg zijn de beeldmerken voor de Vechtzone;

Theekoepel

Tegen het eind van de 17e eeuw was het gebruikelijk aan de rand van de tuin langs de vaar- of rijweg een speelhuisje of theekoepel te plaatsen. De gebruikers konden dan van het uitzicht genieten en naar passanten kijken en door hen bekeken worden.²

Toppers en clusters

Waardevolle buitenplaatsen zijn Oud Zuilen als kasteelmuseum, Gunterstein als topvoorbeeld van Hollands-classicistisch huis en park en Rupelmonde als typisch achttiende-eeuws Vechtbuiten met koepelkamer aan de rivier. Als samenhangende clusters noemen we de Bocht van Maarssen met een aaneengesloten buitenplaatsenreeks op de oostoever van de Vecht, Over Holland-Sterreschans-Rupelmonde onder Nieuwersluis tussen de westoever van de Vecht en provinciale weg, Vreedenhoff-Middenhoek-Nieuwerhoek en Oud Over tegenover Loenen op oostoever.

N.B. Voormalige buitenplaats Hunthum ligt recht tegenover de waardevolle buitenplaatsenreeks Over Holland-Sterreschans-Rupelmonde.

² http://www.buitenplaatsbeeckestijn.nl/system/files/toelichtinggrootseverkleindopbeeckestijn_print.pdf

Beschrijving van de ontwikkelingsgeschiedenis (de context waarin een gebied zich ontwikkelde, de ideeën van de ontwerpers, de plannen en wat daarvan is uitgevoerd. Ook inzicht in actoren die van invloed zijn geweest op de ontwikkelingsgeschiedenis).

Oorsprong van het landschap en eerste bewoning langs de Vecht (tot 1000)

De Vecht is ongeveer 4000 jaar geleden als veenstroom ontstaan. De Aa, de Angstel en het Gein zijn aftakkingen van de Vecht. Met het verlanden van de Vechtloop tussen Loenen en Loenersloot werd een jongeren oostelijke aftakking van de Vecht actief. Dit resulteerde in de huidige loop van de Vecht. In de 9e eeuw kreeg de Vecht de huidige uitwatering bij Muiden.

De Vecht bezit één tot maximaal twee kilometer brede stroomruggen. De oudste bewoning was gesitueerd op de hoger gelegen stroomruggen. In de Romeinse tijd en vroege Middeleeuwen was de Vecht een belangrijke waterweg voor de handel. Al voor de 10e eeuw zijn delen van de oeverwallen langs de Vecht, vooral tussen Utrecht en Breukelen, bewoond en ontgonnen.³

Ontginningen langs De vecht (1000 tot 1600) en eerste kastelen

De ontginning van het Vechtgebied werd vanuit de stad Utrecht door de bisschop aangestuurd. De Vecht was als handelsroute essentieel voor het bestaan van de stad, beheersing en bevaarbaarheid waren noodzakelijk. Kastelen en grillige grenzen getuigen nog steeds van de conflicten tussen de machthebbers.

De oudste ontginningen vonden op en vanaf de oeverwallen plaats in onregelmatige blokvormige verkavelingen. Na omstreeks 1250 werden de meeste kastelen langs de Vecht gebouwd, doorgaans op strategische plekken in een bocht of bij een watergang. Veel kastelen zijn in de zestiende eeuw gesloopt. De Fransen verwoestten in 1672 nog eens een aantal. De resterende kastelen zijn vervolgens vaak tot buitenplaatsen omgebouwd.

N.B. Bij de aanleg van de Oude Hollandse Waterlinie werd rondom de sluis in de Vecht in 1672 een fort gebouwd, dat na de uitbreiding van de verdedigingswerken in 1745 uitgroeide tot het vestingsstadje Nieuwersluis.

³ Cultuurhistorische Atlas, p..171.

Hoogtepunt buitenplaatsen langs de Vecht (1600-1800)

Na het rampjaar 1672 begon de bloeiperiode langs de Vecht, die midden achttiende eeuw een hoogtepunt bereikte. Kooplieden uit Amsterdam investeerden in boerderijen en kasteelruïnes in de Vechtstreek, en bouwden deze om tot buitenplaatsen. De eerste buitenplaatsen waren vaak niet meer dan verbouwde boerderijen, die een dwarshuis kregen. Nieuwe buitenplaatsen werden aanvankelijk volgens een T-vormige plattegrond gebouwd. Daarna ontwikkelde het stadshuis aan de Vecht zich in verschillende varianten. Karakteristiek is het streng symmetrische blokvormig huis met ondergeschikte zijgevels. Accent komt in de 18^e eeuw te liggen op de oriëntatie naar de Vecht. Op betrekkelijk kleine percelen lagen formele en geometrische tuinen in zogenaamde Hollands Classicistische tuinstijl.

De gevel aan de rivier was de belangrijkste zijde van het huis. Direct aan het water werden ook tuinhuizen en theekoepels gebouwd, fraai gesmede toegangshekken dienden als visitekaartjes. Aan het einde van de achttiende eeuw lagen er zeker honderd grote en kleinere buitenplaatsen.

Kenmerken Hollands Classicistische tuin (1600-1800)

- Veelal symmetrische aanleg met een middenas in het hart van het hoofdhuys;
- Tuinen verdeeld in rechthoeken, vaak in verhouding 1:2 of 3:4 (afgeleid van de gulden snede);
- De deeltuinen zijn omsloten door een gracht (sloot) en/of een enkele of dubbele bomenrij (windsingel);
- Deeltuinen bestaan uit lage bloemperken met lage buxushagen en paden van grind of schelpen, vaak met loofgangen, ommuringen of houten hekwerken;
- Tuinornamenten geïnspireerd op de Franse barok en vaak met klassieke motieven;
- Hekwerken als afsluiting van de buitenplaats, kenmerkend voor de vecht zijn de pilasters met een gemetselde kern, soms van natuurstenen platen voorzien, maar altijd met inspringende hoeken. De bekroning op de hekpalen zijn natuurstenen vazen, borstbeelden, bollen of wapenschilden;
- Theekoepels, tuinkamers of koepelkamers;
- Koetshuizen.

Buitenplaats Hunthum Op basis van de kaart van C.C. Bloemswaerdts (zie uitsnede hieronder) is het aannemelijk dat er meerdere (langwerpige) landhuizen/hofsteden binnen de begrenzing van het huidige Hunthum stonden. De landhuizen waren georiënteerd op

Kaart van Loenen, C.C. Bloemswaerdts, 1727

de Vecht (voorzijde zichtbaar vanaf Vecht), de tuinen en percelen waren ingericht binnen het kavelpatroon van sloten in oost-west richting.

Van buitenplaats Hunthum zijn geen tekeningen van de tuinaanleg bewaard gebleven. Wel is er een gedetailleerde uitsnede van de kaart van C.C. Bloemswaerd uit 1727. Op de kaart zijn de kenmerken van de Hollands classicistische aanleg duidelijk zichtbaar, zoals de rechthoekige tuinen omsloten door bomenrijen en/of sloten.

Begin van het einde voor de buitenplaatsen (1800-1900)

Aan het eind van de 18^e eeuw betekende economische malaise het einde van veel buitenplaatsen aan de Vecht. De grote complexen konden zich handhaven in de crisis en vormden hun arbeidsintensieve classicistische tuinen om tot parken in de nieuwe mode van de landschapsstijl. Tuinarchitect J.D. Zocher transformeerde verschillende tuinen tot een landschappelijke aanleg. Vele tientallen kleinere buitenplaatsen verdwenen echter. Het beeld langs de Vecht veranderde van een aaneengesloten buitenplaatslint tot een meer afwisselend beeld, besloten buitenplaatsen afgewisseld met lange doorzichten over weilanden.

Kenmerken Landschapsstijl (1800-1900)

- Kleinschalige en besloten tuinen in een natuurlijk en 'romantischer' landschap;
- Besloten bos- of hakhoutpercelen doorsneden met paden en waterpartijen in gebogen lijnpatronen.
- Scheiding tussen tuin, park en agrarische gronden werd kleiner;
- (De latere landschapsstijl kenmerkt zich door meer openheid, ruime weiden, zichtlijnen en vergezichten).

Theekoepel aan het water, ten noorden van landhuis, zicht op koetshuis.

Kadasterkaart 1830 (links), Prent Lutgers (rechts, zie ook bijlage)

Buitenplaats Hunthum is in de eerste helft van de 19e eeuw ook omgevormd tot een park met een landschappelijke aanleg. Echter dit duurde niet lang, in 1850 werd het hoofdhuis en de bijgebouwen gesloopt. Er restte alleen nog een landschapspark en het entreehek werd later (20e eeuw) verplaatst naar Drakenstein.

De landschappelijke aanleg is redelijk goed af te lezen op kaartmateriaal (kadaster) en in prenten en schetsen (zie bijlage). Op basis van dit materiaal is te concluderen dat het landhuis ten zuiden van de theekoepel stond en in een noord-zuid-as was georiënteerd (=opvallend, net als buitenplaats Middenhoek). De locatie en oriëntatie is af te leiden uit onderstaande afbeeldingen.

*Bonneblad 1850-1900
kaart.hetutrechtsarchief.nl*

1900-2000

Buitenplaats Hunthum in de 20e eeuw. Op de topografische kaart van 1948, 1959 en onderstaande luchtfoto is te zien dat het middengebied (meerdere malen) is gekapt en vervolgens is ingeplant met jong bos. De vijverpartij heeft een meer rechthoekige aanleg gekregen (dit is in tegenstelling tot de huidige vorm). Alleen in het noordelijk deel is bebouwing aanwezig, ongeveer op de huidige locatie van woonhuis nr. 18.

Luchtfoto (jaartal onbekend, vermoeden jaren '70 in 20e eeuw)

Huidige situatie (2014)

Het plangebied bestaat uit een dichtgegroeid park en enkele gebouwen. Er staan twee gebouwen in het noorden, woonhuis met schuur (tuinmanswoning) nr. 18 en een klein houthok/ vervallen bijgebouw in het park. Het oorspronkelijke landhuis stond op de locatie van de huidige woning op nr. 19 (zuidelijk gelegen perceel buiten plangebied). Alle gebouwen zijn 20^e eeuws.

Tuinanalyse

De waardering van het park van de voormalige buitenplaats Hunthum leunt grotendeels op de landschappelijke aanleg uit begin 19^e eeuw. Het huidige park bevat uit deze periode de meeste (herkenbare) relictten. Met name de vijverpartij in vloeiende lijnen en vormen is een restant uit de landschapsstijl en als element cultuurhistorisch waardevol. Als we uitgaan van de topografische kaarten zien we dat het verdere ontwerp van Hunthum weinig open weiden of akkers bevatte. Het was een vrij gesloten en besloten ontwerp.

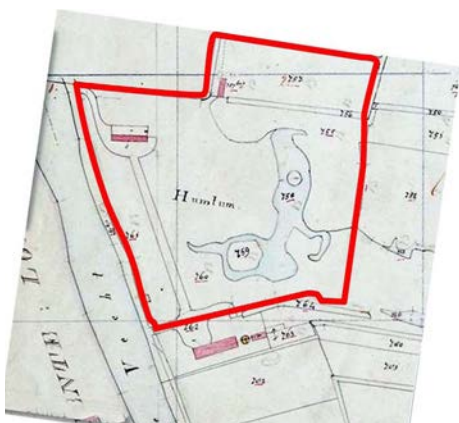
Het park is anno 2014 erg dicht begroeid, maar in de leeftijd van de boombeplantingen zijn grote verschillen waarneembaar. Op onderstaande luchtfoto is dit herkenbaar.

Luchtfoto (opname 2014; beeld van dhr. van der Kroon)

Nieuwe kaart van Loenen,
Bloemswaardt, 1727
Scan uit 'Vechtse Paradijzen'

Kadaster 1830
watwaswaar.nl

Top. kaart 1830
watwaswaar.nl

Bonneblad 1850-1900
kaart.hetutrechtsarchief.nl

Top. kaart 1874
watwaswaar.nl

Bonneblad 1901-1925
kaart.hetutrechtsarchief.nl

Top. kaart 1948
watwaswaar.nl

Top. kaart 1959
watwaswaar.nl

Hieronder volgt een opsomming van de citaten die gevonden zijn in verschillende bronnen over buitenplaats Hunthum. De beschrijvingen bevatten onderdelen die elkaar tegenspreken of juist bevestigen.

...

Hunthum, in de 17^e eeuw een groot buiten, is later Sluys-Nae genoemd. Stichter van het buiten was de Amsterdamse koopman Hunthum, naar wie de plaats genoemd werd. Lange tijd is het buiten, dat door vererving eigendom van de familie Van Loon werd door hen 's zomers bewoond. Zij noemden het Sluysnae. Het grote huis met koepel is rond 1850 afgebroken. Twee fraaie smeedijzeren hekken die nog voor de plaats stonden zijn toen het huis Drakestein voor prinses Beatrix werd gereed gemaakt naar de Lage Vuursche overgebracht, waar zij heden nog voor het Koninklijke landgoed staan. Het tot bos geworden landgoed is een mooie tegenhanger van de hoge bomen van OverHolland, Sterreschans en Rupelmonde aan de overzijde van de Vecht. Moge dat in lengte van jaren zo blijven.⁴

...

De voormalige buitenplaats was gelegen op de oostelijke Vechtoever ten zuiden van Nieuwersluis. Het was in de 17^e eeuw een zeer groot buiten, toen Sluys-Nae geheten. Eigenaar was de heer P. Hunthum. Omstreeks 1850 werd het huis en de tuinkoepel afgebroken, maar de twee toegangshekken aan het Zandpad bleven gespaard. In 1844 maakte de schilder P.J. Lutgers een aquarel van de buitenplaats waarop de tuinkoepel en een van de hekken staan afgebeeld. De natuurstenen pijlers gingen later toch verloren, maar het gesmede ijzeren hekwerk bleef bewaard, werd gerestaureerd en gebruikt voor de bouw van twee hekken bij het kasteeltje Drakestein te Lage Vuursche.⁵

...

Hunthum is een verdwenen buitenplaats op de oostoever van de Vecht, vroeger ook wel "Sluis Nae" geheten. De twee toegangshekken staan nu bij het kasteel Drakesteijn.⁶

...

Sluis Nae of Sluisnae was een aanzienlijke buitenplaats in het bezit van Pieter van Loon. Pieter van Loon (1700-1759) trouwt in 1730 met Eva Raye (1710-1776). Pieter en Eva hadden ook een huis aan de Keizersgracht bij de Amstel (nr 731). Eva haar broer: Jacob, die zich Raye Bicker noemde, kreeg bekendheid door het schrijven van een bewaard gebleven dagboek dat hij bijhield van 1732 tot 1772. Eva haar andere broer, Johan Raye, was eigenaar van de buitenplaats Leeuw en Vecht te Maarssen. Pieter van Loon is een kleinzoon van Catharina Hunthum (zie portret hieronder).

Een eerdere eigenaar/bewoner was Pieter van Hunthum in 1706 getrouwd met de zeer vermogende Catharina Lintheimer, die 123 tekeningen in het Konst-boeck van Simon schijnvoet heeft gemaakt. Deze heeft ze op Sluysna getekend in de periode 1714-1741. Pieter van Loon en Eva Raye kregen 1 zoon: Pieter van Loon (1731-1810) Hij is ongehuwd gebleven. De buitenplaats (ook genoemd "Hunthum" naar de eerdere eigenaar Pieter Hunthum) werd omstreeks 1850 afgebroken waarbij het toegangshek verplaatst

4 Munnig Schmidt/ Vechtgid: Culturele gids voor de Vechtstreek.

5 http://www.buitenplaatsennederland.nl/Utrecht_beschrijvingen/Nieuwersluis_Hunthum.html

6 http://www.europese-bibliotheek.nl/de/Bucher/Loenen_aan_de_Vecht_in_oude_ansichten/100-107260/Artikel/3

werd naar Kasteel Drakestein.⁷

...

De plek waar het huis gestaan heeft is nu alleen nog bosgebied. Het smeedijzeren hek van deze verdwenen buitenplaats Hunthum kan men nog bewonderen bij het kasteeltje Drakesteyn in de Lage Vuursche.⁸

...

Verlening van toestemming tot de jacht op de Gooise heiden en weiden, 1803-1804, 1809, 1811. Aan onder andere: 3607 Aan Pieter van Loon, wonende op de hofstede Hunthum te Nieuwersluis, 1804⁹

...

- Adriaan van Loon (1631-1722), commissaris van de Amsterdamse Wisselbank, trouwde in 1656 met Cornelia Hunthum (1634-1721), bewoonden vanaf 1667 (?) Herengracht 497, tegenwoordig het Kattenkabinet.
- Willem van Loon (1633-1695), bewindhebber VOC, burgemeester in 1686. Hij trouwde in 1663 met Catharina Hunthum (1636-1706), bewoonde Herengracht 499 vanaf 1667; hij is geschilderd door Jurriaen Ovens.
- Pieter van Loon (1667-1716), bewindhebber VOC 1707-1716; ossenweider. Hij trouwde met Josina van Loon (1674-1736).

...

In eerste instantie lijkt het Van Loonhuis aan de Keizersgracht in Amsterdam niets met de Vecht van doen te hebben, maar als men weet dat het verdwenen huis Hunthum, later Sluysnae genoemd, aan het Zandpad te Nieuwersluis lang een buitenhuis van de Van Loons is geweest ligt dat anders. Een Willem van Loon (1633-'95) trouwde in 1663 met Catharina Hunt(h)um (1636-1706) die mogelijk het buitenhuis inbracht, hoewel ook Adriaan van Loon in aanmerking kan komen want die had Cornelia Hunthum tot vrouw. Dat moet nog eens uitgezocht worden.¹⁰

...

De familie Van Reenen kunnen we wel beschouwen als een buitenplaatsen-verzamelaar. Ze waren korter of langer eigenaar van de volgende huizen: Hunthum of Sluysnae in Nieuwersluis, Vreeden Hoff, Nieuwerhoek, Oud Over, Bosch en Vecht, Driehoven (verder geen informatie over, KBR) en Kalorama.¹¹

...

Hoewel van veel buitenplaatsen het stichtingsjaar niet bekend is, weten we die van Ouderhoek wel. Samen met Goudestein behoort zij tot de vroegste buitenplaatsen langs de Vecht: Goudesteyn uit 1618 en Ouderhoek uit p/m 1619.¹²

...

Van de lustplaatsen Veenvecht, Lisboa, Angola en Hunthum, eenmaal onder de sieraden der Vecht geroemd, is deels ieder spoor verdwenen, herinnert deels alleen de naam op een landhek aan de vervlogen heerlijkheid.¹³

7 http://www.metvanloonnaarbuiten.nl/?page_id=123

8 <http://kasteleninutrecht.eu/Hunthum.htm>

9 <https://stadsarchief.amsterdam.nl/archieven/archiefbank/overzicht/5075.nl.html>

10 http://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/260209/NIFT_2010.pdf?sequence=97, p.17-18.

11 <http://www.kasteleninutrecht.eu/Vegtlust.htm>

12 <http://www.kasteleninutrecht.eu/Ouderhoek.htm>

13 p.287 http://www.dbnl.org/tekst/craa001wand02_01/craa001wand02_01_0008.php?q=hunthum

...

Nog niet veel jaren geleden lag tegenover Sterreschans en Rupelmonde aan het zandpad de buitenplaats Hunthum, langen tijd de bezitting der deftige Amsterdamsche familie, wier naam zij droeg. Thans herinnert die naam op het hek nog alleen aan de fraaije hofstede, wier slooping dit deel der Vecht van een uitnemend sieraad beroofde, niet zoozeer om den eenmaal wijd vermaarden koepel, inwendig rijk en kunstig met schelpwerk versierd en merkwaardig om zijn spiegels, die alles ondersteboven keerden, - een tamelijk nuchter en op den duur zeker vrij eentoonig vermaak! - als wel om in het prachtig hout, dat met het weelderig geboomte aan deze zijde der rivier een voortreffelijk geheel vormde en dit gedeelte der Vecht, nog altijd een der schoonsten, naar het oordeel van Vechtbewoners en vreemdelingen, tot het schoonste van allen maakte.¹⁴

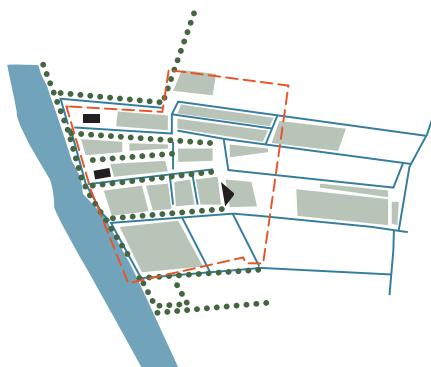
...

Bij beide hoofdtoegangen van het kasteeltje Drakestein staan twee aan elkaar gelijke hekken die afkomstig zijn van de voormalige buitenplaats Hunthum te Nieuwersluis. Hunthum, eens gelegen op de oostelijke Vechtoever ten zuiden van Nieuwersluis, was in de zeventiende eeuw een zeer groot buiten, toen Sluys-Nae geheten. Eigenaar was de heer P. Hunthum, naar wie de plaats werd genoemd. Het grote huis en de tuinkoepel werden omstreeks 1850 afgebroken, maar de twee toegangshekken aan het Zandpad bleven gespaard. In 1844 maakte de Loenense schilder P.J. Lutgers een aquarel van de buitenplaats waarop de tuinkoepel en een der hekken staan afgebeeld. Later gingen de natuurstenen pijlers toch verloren, maar het gesmede ijzeren hekwerk bleef bewaard, werd gerestaureerd en gebruikt voor de bouw van twee hekken bij het kasteeltje Drakestein te Lage Vuursche.¹⁵

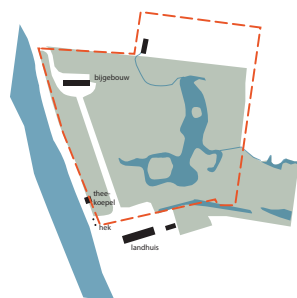
14 P.292 idem

15 http://www.dbnl.org/tekst/meij090hekk01_01/meij090hekk01_01_0040.php?q=hunthum

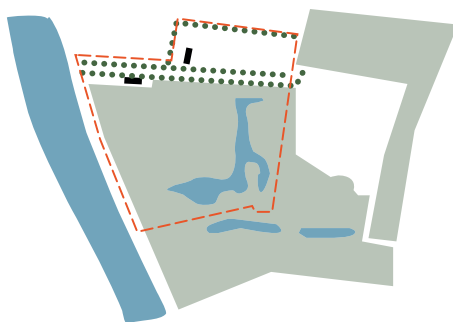
1727

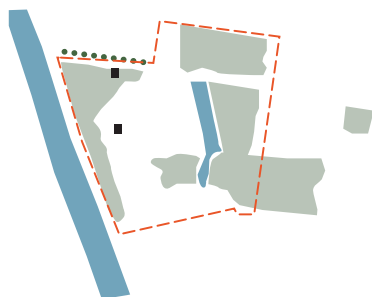
1830

1874

1959

1992

4

HISTORISCH-RUIMTELIJKE ANALYSE

4.1 Relicten in kaart

Vanuit de hiervoor beschreven ontwikkelingsgeschiedenis (hoofdstuk 3) zijn bestaande en/of verdwenen elementen te relateren aan een bepaalde periode waarin ze zijn ontstaan, aangelegd of verdwenen. Op het kaartbeeld <zie linkerpagina> is een overzicht van de belangrijkste (ruimtelijke) elementen weergegeven. Op basis van analyse van historisch kaartmateriaal is dit kaartbeeld tot stand gekomen. Het geeft een goed beeld van de ruimtelijke ontwikkeling door de eeuwen heen.

Toelichting per kaartbeeld:

- 1727 In de 17e eeuw zijn hofsteden en een Hollands-classicistische aanleg karakteristiek. Binnen de kavelstructuur is een tuinaanleg met sier- en nutstuinen en grote laanstructuren herkenbaar.
- 1830 Verlandschappelijking van buitenplaats Hunthum. Dit is goed zichtbaar aan de organische vorm van de vijverpartij en de grote bospartijen. Landhuis en bijgebouwen hebben een relatie met elkaar in noord-zuid-as.
- 1874 Landhuis en bijgebouwen zijn in 1850 gesloopt. Het plangebied groeit 'dicht'. Landschappelijk eenheid van buitenplaats als bosensemble vormt een groot contrast met omgeving (karakteristiek voor de buitenplaatsen langs de Vecht)
- 1959 Boskap in middengebied en nieuw jonge aanplant. Vijverpartij lijkt te zijn vergraven of dicht gegroeid. Weinig bebouwing.
- 1992 Inrichting lijkt meer gelijkenissen te vertonen met 19e eeuwse landschappelijke aanleg. Twee woonhuizen staan ongeveer op de locaties van de 19e eeuwse bebouwing en de vijver heeft een landschappelijke vorm.

Bestaande, historisch waardevolle boombeplanting

Historische zichtrelatie met buitenplaats overzijde Vecht, Sterreschans.

4.2 Huidige cultuurhistorische status en waarde

- a) Het plangebied heeft géén monumentenstatus (geen rijks- of gemeentelijk monument);
- b) Het plangebied ligt in de historische buitenplaatszone van Provincie Utrecht.

De cultuurhistorische waarde van de historische buitenplaatszone ligt met name in:

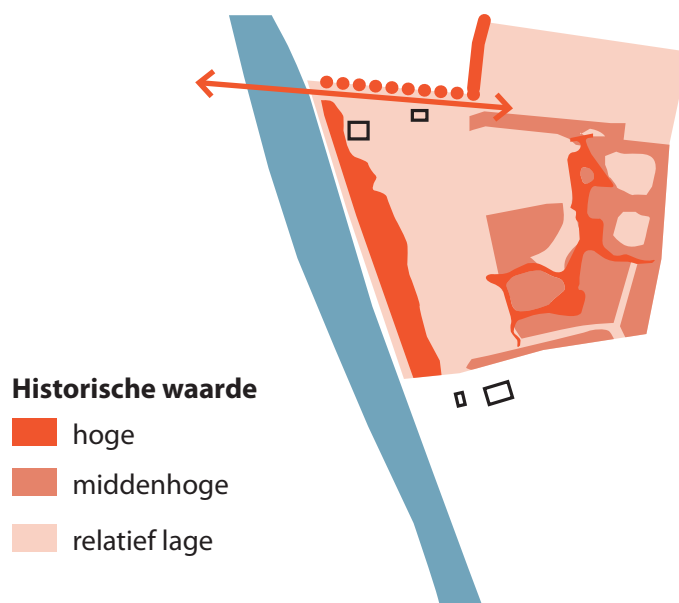
 - de samenhang van parkstructuren, hoofdhuizen en bijgebouwen;
 - de zichtrelaties tussen buitenplaatsen en de directe omgeving;
 - de kenmerken van de buitenplaatszone in relatie tot het onderliggende landschap.
- c) Het plangebied bevat resten van een vroeg-landschappelijke tuinaanleg, deze zijn van hoge cultuurhistorische waarde. Ondanks de soms jonge leeftijd van beplantingen zijn structuren van enige parkaanleg herkenbaar. Dit vraagt om een nadere inventarisatie.

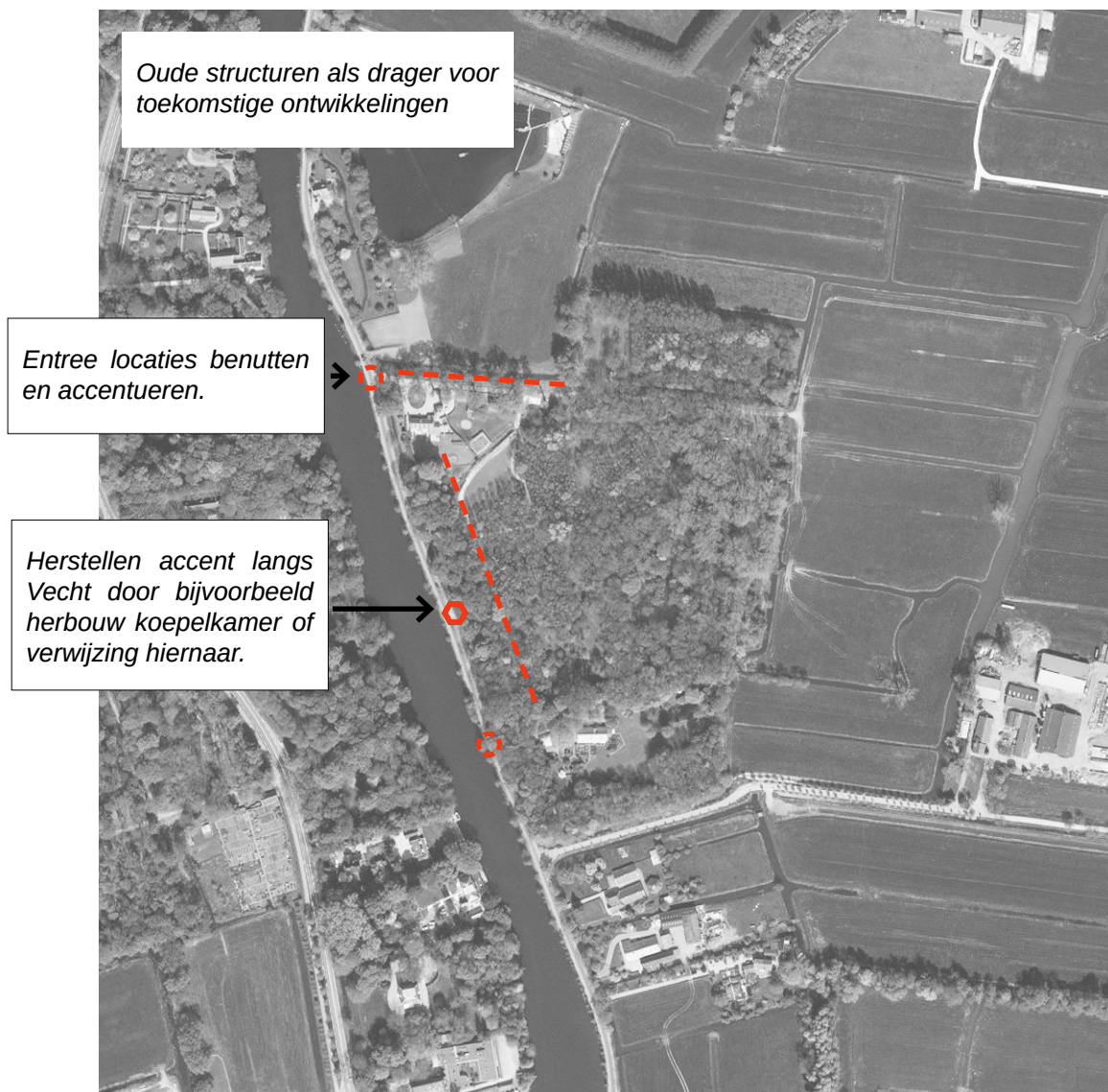
N.B. Het gebied dat door de provincie is aangewezen als buitenplaatszone 'Historische buitenplaatszone' is in beginsel een attentiegebied met focus op versterking van de cultuurhistorisch waardevolle structuren en elementen van buitenplaatsen, van bovenlokaal belang.

Waardering plangebied (zie onderstaande kaart)

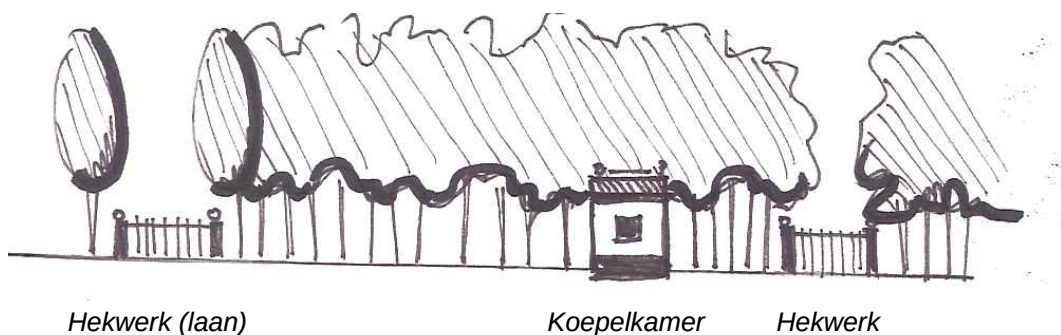
Categorie 1 (hoog):

Strook langs de Vecht is meest waardevol vanwege ouderdom beplantingen (oudere boombeplanting op grondwal), zichtrelatie met Sterreschans, historische laan op noordgrens en historische bomenrij op perceelsgrens; vijverpartij als relict vroeg-landschappelijke aanleg.

Zoekgebied nieuw landhuis binnen plangebied bij voorkeur in zone met lage cultuurhistorische waarde, aandacht voor zichtrelatie met Vecht (afstand tussen landhuis en Vecht niet te groot, niet te veel afwijken van rooilijnen bestaande bebouwing langs Vecht).

Schematische weergave van het begin 19e eeuwse 'beeldmerk' van Hunthum: twee toegangshekken, koepelkamer en (redelijk) dichte randbeplanting. Doorkijk naar (nieuw) landhuis onder de bomen door, refererend aan beeld 1830 vanaf de Vechtzijde gezien.

Categorie 2 (middenhoog):

Meest oostelijk gelegen gebied (oude boombeplanting en solitair) en bomenlanen in oost-west-richting (kavelstructuur).

Categorie 3 (relatief laag):

Middengebied, beplanting is hier in 20e eeuw één of meerdere keren gekapt/ verwijderd. Nu is dit deel dichtgegroeid met relatief jong bos.

N.B. De waarderingskaart is een eerste verkenning en dient als inspiratie. Nader (historische) onderzoek en inventarisatie zal (waarschijnlijk) een genuanceerder beeld opleveren.

4.3 Advies voor ontwikkelplan

Het plangebied van de voormalige buitenplaats Hunthum biedt volop kansen voor herontwikkeling. Helaas zijn veel oorspronkelijke elementen van de originele buitenplaats, zoals het landhuis, verloren gegaan, wel heeft het plangebied veel potentie als historische plek aan de Vecht en bevat het enkele waardevolle relict.

De ambities van provincie (en gemeente) voor de Vechtzone biedt wellicht ruimte voor ontwikkeling van een nieuwe buitenplaats. Het verdient daarbij aanbeveling om de cultuurhistorische verkenning als inspiratie en raamwerk te gebruiken voor de ruimtelijke ontwikkeling.

Aanbevelingen voor nieuwe buitenplaats Hunthum | Sluys Nae:

- Buitenplaats vormt ruimtelijk eenheid als 'complex' in de agrarische zone, de ruimtelijke eenheid volgt zoveel mogelijk de oorspronkelijke begrenzing van de 17e eeuwse buitenplaats. Dit houdt in dat in de ruimtelijke eenheid de zuidelijk gelegen buurkavel nr. 19 ruimtelijk is opgenomen in de begrenzing van de beplantingen. Met ruimtelijke eenheid wordt het boskarakter als tegenhanger van het open agrarische omliggende gebied bedoeld (contrastwerking);
- De lengterichting (oost-west) die refereert naar de historische (en veelal nog aanwezige) kavelstructuur versterken door (herstel van) lanen en watergangen. Het opstreckende karakter herstellen of behouden.
- Nieuw landhuis en eventuele andere nieuwe bebouwing is geconcentreerd in de zone langs het Zandpad, is zichtbaar vanaf de Vecht en georiënteerd op Vecht/ kavelstructuur. Hierbij kan het 'beeldmerk' van Hunthum uit 1830 als referentie worden gebruikt. De strook met oude boombeplanting direct langs het Zandpad respecteren en eventuele nieuwe bebouwing in de zone hierachter (lage cultuurhistorische waarde) plaatsen.

- Watergebonden elementen, zoals kades, boothuizen of theekoepels, toevoegen aan buitenplaats. Al dan niet in verantwoorde historiserende stijl of juist vernieuwend en modern in nieuwe vormen.

Keuzes maken in toekomstig ontwerp

Bij herstellen of herontwikkeling van historische buitenplaatsen wordt vaak gerefereerd naar een specifieke tijdperiode uit de geschiedenis. Voor buitenplaats Hunthum ligt het voor de hand om te kiezen voor de periode eerste helft 19e eeuw. Van de vroeg-landschappelijke aanleg zijn immers de meeste (herkenbare) relictten nog aanwezig. Echter de gelaagdheid van de plek kan bij nadere inventarisatie en onderzoek meer relictten uit andere tijdperioden bevatten dan op dit moment zichtbaar is.

BRONNEN

Literatuur

Blijdenstijn, R. (2007), Provincie Utrecht, Tastbare Tijd, Cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht

Munnig Schmidt, E. (...), Vechtguids: Culturele gids voor de Vechtstreek.

Dekker, I., (2012), 'Vechtse paradijzen, tuinen bij buitenplaatsen in de Vechtstreek', Terra Lannoo.

Rapporten

Bureau Helsdingen (2012), 'Cultuurhistorische inventarisatie buitenplaats Middenhoek Rijksstraatweg 55/57', Nieuwersluis.

Websites

www.buitenplaatsennederland.nl

www.watwaswaar.nl

www.hetutrechtsarchief.nl

kaart.hetutrechtsarchief.nl

www.maps.google.nl

www.vensteropdevecht.nl/historie/130.html

www.buitenplaatsbeeckestijn.nl/system/files/toelichtinggrootseverkleindopbeeckestijn_print.pdf

www.buitenplaatsennederland.nl/Utrecht_beschrijvingen/Nieuwersluis_Hunthum.html

www.europese-bibliotheek.nl/de/Bucher/Loenen_aan_de_Vecht_in_oude_ansichten/100-107260/Artikel/3

www.metvanloonnaarbuiten.nl/?page_id=123

stadsarchief.amsterdam.nl/archieven/archiefbank/overzicht/5075.nl.html

www.kasteleninutrecht.eu/Vegtlust.htm

www.kasteleninutrecht.eu/Ouderhoek.htm

www.kasteleninutrecht.eu/Hunthum.htm

www.dbnl.org/tekst/craa001wand02_01/craa001wand02_01_0008.php?q=hunthum,

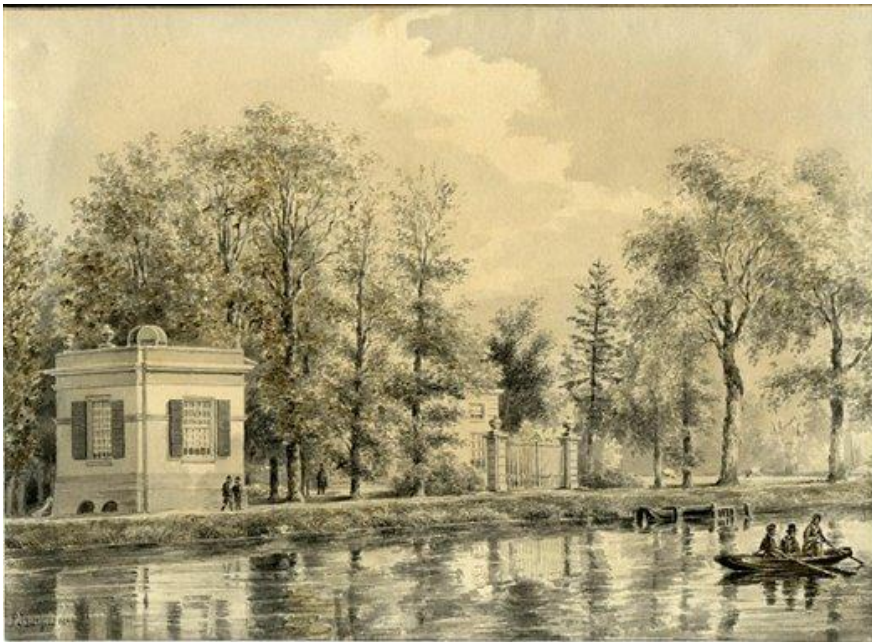
www.dbnl.org/tekst/meij090hekk01_01/meij090hekk01_01_0040.php?q=hunthum

www.rug.nl/research/kenniscentrumlandschap/oratie-prof.-dr.-y.b.-kuiper

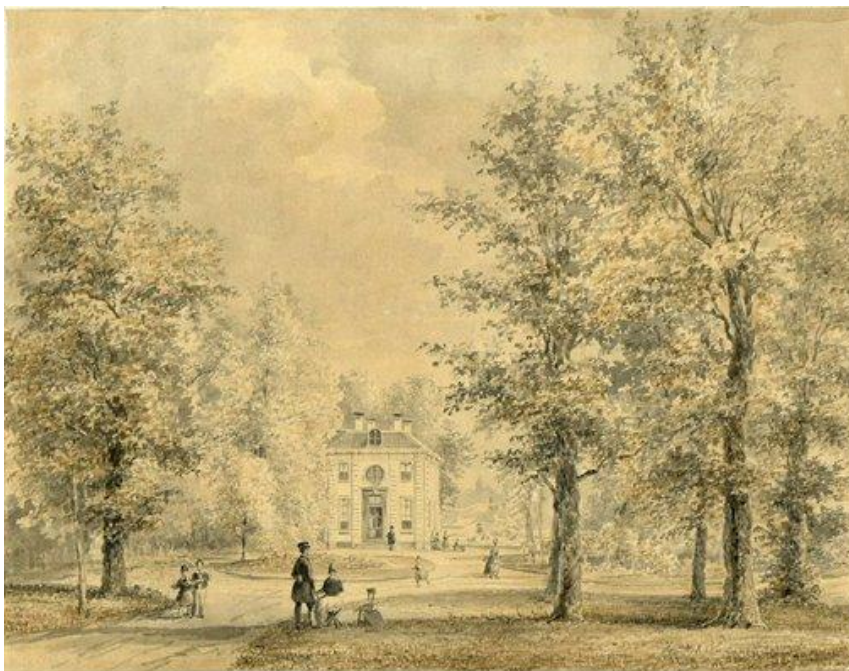
http://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/260209/NIFT_2010.pdf?sequence=97

FOTOBILAGE

Bron: Het Utrechts Archief

catalogusnummer	201436
datering	01/01/1844 - 31/12/1844
beschrijving	Gezicht over de Vecht bij Nieuwersluis op de theekoepel en het inrijhek van het huis Hunthum.
vervaardiger	Lutgers, P.J. (tekenaar/ graficus)
techniek	penseel in bruinpen en penseel in grijs
opmerkingen	Op de achterzijde bevindt zich een potloodschets van een landschapspark.
soort	Tekeningen en prenten
negatief	VA 1789 reproductienegatief;

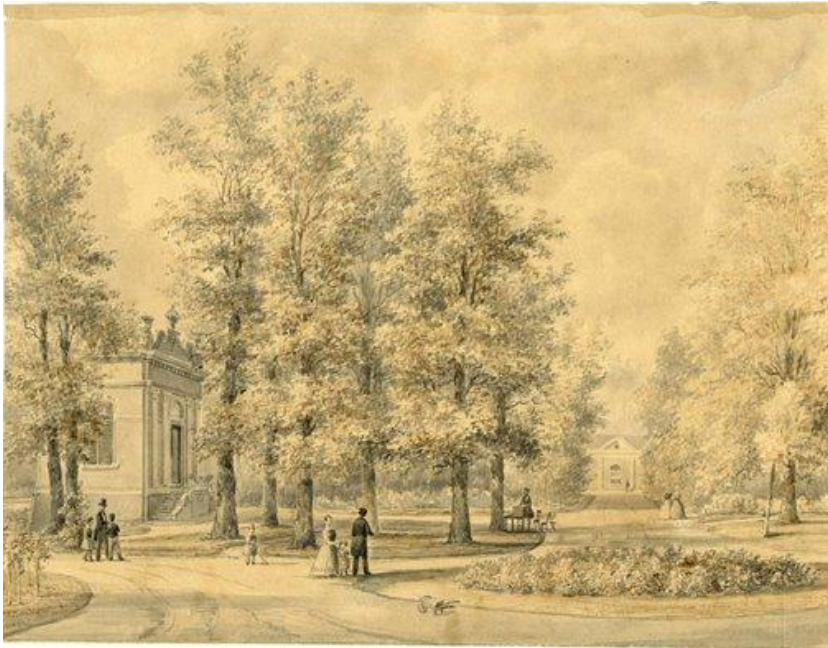
catalogusnummer	201437
datering	01/01/1844 - 31/12/1855
beschrijving	Gezicht op de voorgevel van het huis Hunthum en het omringende park bij Nieuwersluis, uit het noorden.
vervaardiger	Lutgers, P.J. (tekenaar/ graficus)
techniek	penseel in bruinpen en penseel in grijs
soort	Tekeningen en prenten
negatief	VA 1701 reproductienegatief;

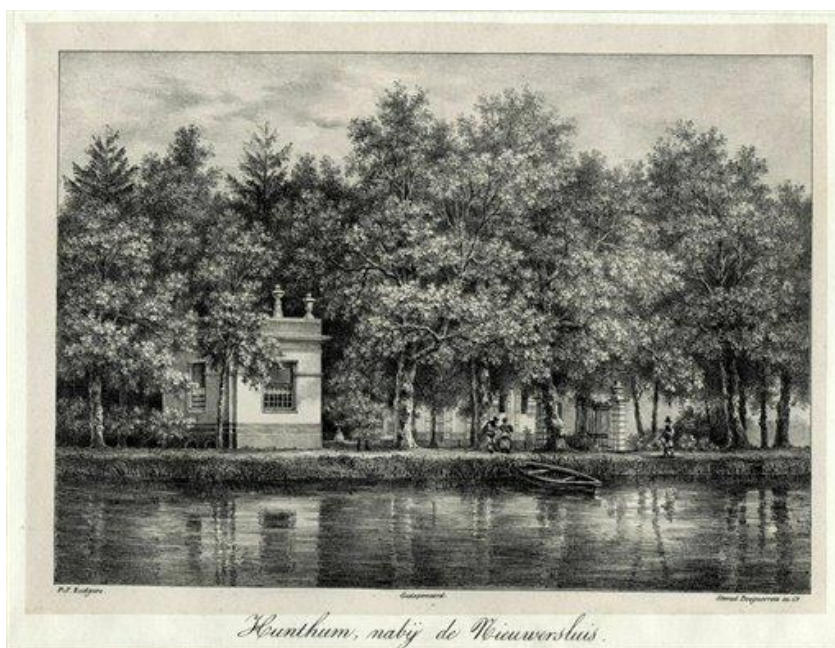
catalogusnummer	206323
datering	01/01/1840 - 31/12/1840
beschrijving	Gezicht op een rond gebouwtje aan het water bij het huis Hunthum bij Nieuwersluis, met op de achtergrond de Mijndense molen.
techniek	potlood
opmerkingen	Anonieme tekening uit 1840, uit een reeks van 4 tekeningen van het huis Hunthum.
soort	Tekeningen en prenten
negatief	VA 807 reproductienegatief; X 8820 Digitale reproductie;

catalogusnummer	201441
datering	01/01/1841 - 31/12/1841
beschrijving	Gezicht op een boerderij bij het huis Hunthum bij Nieuwersluis.
techniek	potlood
opmerkingen	Anonieme tekening uit 1841, uit een reeks van 4 tekeningen van het huis Hunthum.
soort	Tekeningen en prenten
negatief	VA 5926 reproductienegatief;

catalogusnummer	201440
datering	01/01/1844 - 31/12/1855
beschrijving	Gezicht vanaf het huis Hunthum bij Nieuwersluis in het omringende park, met links de theekoepel.
vervaardiger	Lutgers, P.J. (tekenaar/ graficus)
techniek	penseel in bruinpen en penseel in grijs
soort	Tekeningen en prenten
negatief	VA 1682 reproductienegatief;

catalogusnummer	201455
datering	01/01/1835 - 31/12/1836
beschrijving	Gezicht over de Vecht bij Breukelen op de theekoepeel van het huis Hunthum bij Nieuwersluis.
techniek	druk
opmerkingen	Mechanisch gedrukte reproductie van een prent (litho) van P.J. Lutgers uit ca. 1835, afkomstig uit: P.J. Lutgers, Gezichten langs de Vecht, uitgegeven in 1836 (verzameling 125). Deze prent behoort tot de Atlas Coenen van 's Gravesloot. De prent bevindt zich ook in de gebonden uitgave (verzameling 125, nr. 40).
soort	Tekeningen en prenten

De Vecht bij Breukelen op de theekoepeel van het huis Hunthum, 1835-1836, gezicht over de Vecht bij Breukelen op de theekoepeel van het huis Hunthum bij Nieuwersluis

catalogusnummer	206322
datering	01/01/1847 - 31/12/1847
beschrijving	Gezicht over een vijver op een zijgevel van het huis Hunthum bij Nieuwersluis.
techniek	potlood
opmerkingen	Anonieme tekening uit 1847, uit een reeks van 4 tekeningen van het huis Hunthum.
soort	Tekeningen en prenten
negatief	VA 5927 reproductienegatief; X 8819 Digitale reproductie;

catalogusnummer	206321
datering	20/08/1847
beschrijving	Gezicht op de achtergevel van het huis Hunthum bij Nieuwersluis.
techniek	potlood
opmerkingen	Anonieme schetstekening uit 1847, uit een reeks van 4 tekeningen van het huis Hunthum.
soort	Tekeningen en prenten
negatief	X 8818 Digitale reproductie; VA 5926 reproductienegatief;

BIJLAGE HEKKEN

Bron: http://www.dbnl.org/tekst/meij090hekk01_01/meij090hekk01_01_0040.php?q=hunthum

Beschrijving van de hekken

Beide hekken waren oorspronkelijk op een dam geplaatst en dateren van omstreeks 1750. De tot aan de voet van de dam doorgemetselde pijlers, bezaten inspringende hoeken en waren vanaf het maaiveld geblokt en bekleed met platen Bentheimer zandsteen. Ook de geprofileerde afdekplaten en de gebeeldhouwde bekroningen waren van Bentheimer zandsteen gemaakt. Het gedeelte tussen de pijlers en de stijlen waaraan de hekvleugels draaien is afgesloten door vaste spijlenhekk. De ruimten tussen beide stijlen aan weerszijden van de hekvleugels is gevuld met ornament in Lodewijk XV-trant. Ook de bekroning boven de hekvleugels bestaat uit ornament in Lodewijk XV-vormen. Het ijzeren hekwerk wordt gesteund door twee schoren en onder de hekvleugels zijn wieltjes aangebracht. Het ijzerwerk is goed onderhouden, het oppervlak vertoont een sterk verweringsbeeld door verwaarlozing in het verleden. Stempels of merken zijn niet waarneembaar. De draaipunten van de hekvleugels zijn van een bijzondere vorm.

Links: oorspronkelijk hek bij Hunthum, rechts; herplaatsing bij Drakestein

Bij de restauratie van het kasteeltje Drakestein te Lage Vuursche werden beide hekken, die inmiddels in het bezit waren van een antiquair, naar Drakestein overgebracht. De platen Bentheimer zandsteen en de zandstenen bekroningen van de pijlers waren echter te slecht om nog te gebruiken. Bij kasteel Drakestein werden hekpijlers gemetseld waarvan de vormen en afmetingen gelijk waren aan de oorspronkelijke pijlers. Zij werden uitgevoerd in schoon metselwerk met een rode baksteen vechtformaat. De vazen en afdekplaten werden weer in Bentheimer zandsteen uitgevoerd. Het smeedwerk werd in Lage Vuursche gerestaureerd, waarbij ook enkele nieuwe stukken werden ingezet. Deze werkzaamheden werden begin 1961 uitgevoerd.

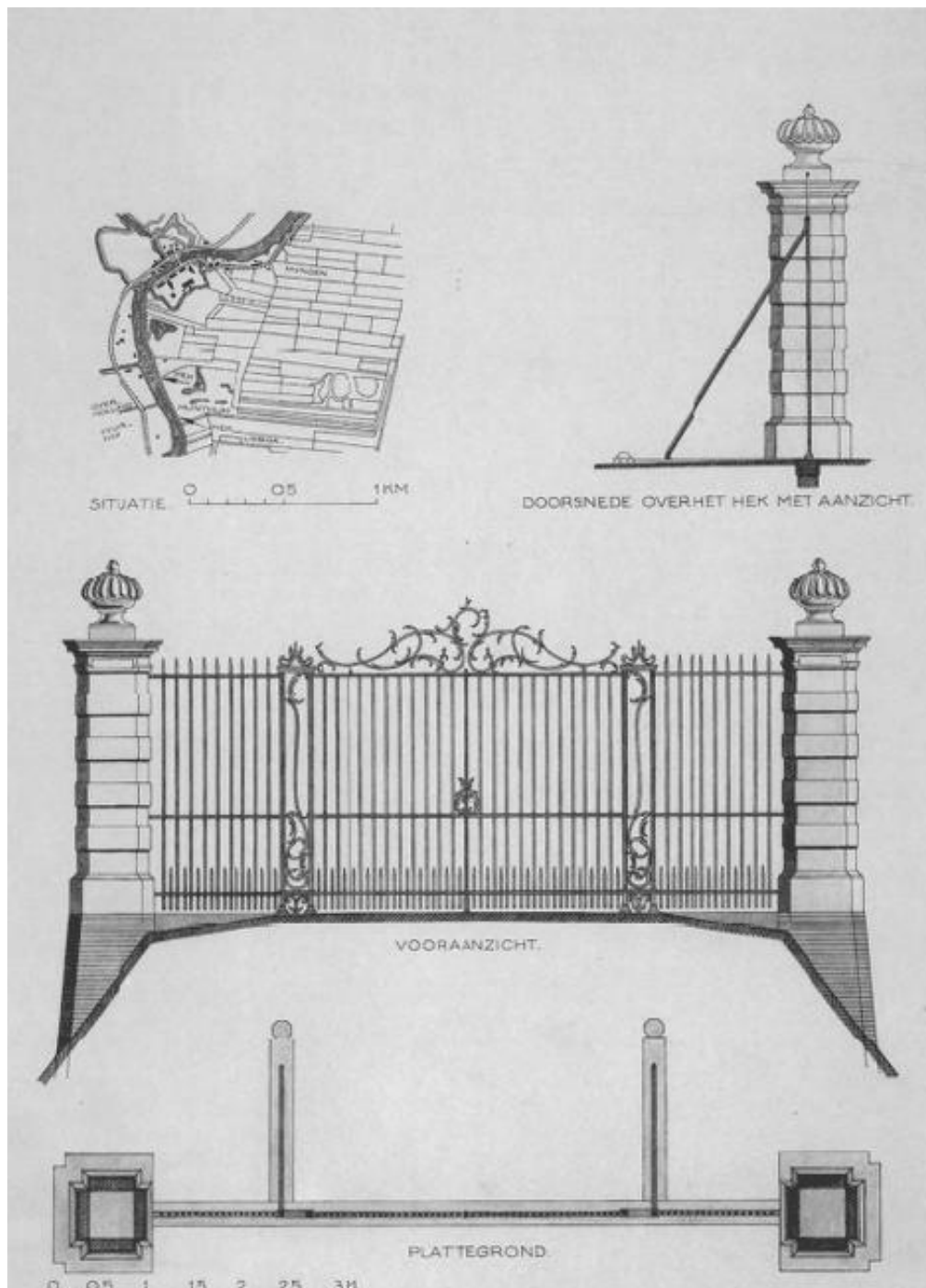
Enkele afmetingen:

Totale breedte ca. 850 cm,

doorgangsbreedte ca. 335 cm,

breedte vaste hekken tussen pijlers en hekstijlen 140 cm,

grote stijlen 5 × 5 cm,

Colofon

Het Cultuurhistorische verkenning Hunthum | Sluys Nae is een uitgave van Eelerwoude.

Projectgegevens:

Project:	6933
Redactie:	Eelerwoude
Vormgeving	Eelerwoude
Drukwerk:	Eelerwoude, Culemborg
Bestandsnaam:	140916_6933_CHV Hunthum_Sluysnae_definitief.indd

Eelerwoude heeft vestigingen in Goor, Diever en Culemborg.

© Eelerwoude 2014, niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van Eelerwoude, Mossendamsdwarsweg 3, 7470 AB Goor.

www.eelerwoude.nl